

осіб. Окремі ознаки вказують, що на наданні цієї послуги спеціалізуються київські банки "Ажіо", "Правексбанк", "Надра", "ІАбанк".

За оцінкою фахівців, на сьогоднішній день обмінні операції у ВКВ, здійснювані агентами комерційних банків, є одним з основних шляхів формування прибутку, одержаного незаконним шляхом. Аналіз інформації стосовно цього виду діяльності свідчить про тенденцію до зростання останнім часом кількості порушень у цій сфері. У зв'язку з нестабільністю курсу гривні, як встановлено під час проведення перевірок, обмінні пункти активізували свою діяльність, спрямовану на купівлю валюти з подальшою її реалізацією на "чорному" ринку за вищою ціною. У звітності реальні обсяги прибутку не відображуються. Негативними наслідками зазначених операцій є відсутність оподаткування у повному обсязі, вивід з обороту ВКВ та її переклики у "чорний" ринок. Крім того, такий стан речей створює передумови для зловживань з боку окремих керівників банків, які зацікавлені в падінні курсу гривні, одержуючи надприбутки. Сфера обігу готівкової валюти майже повністю контролюється фінансовими структурами.

І.О. Христич,
доцент Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого,
кандидат економічних наук

ЗНАЧЕННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ШАХРАЙСТВ З ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

З метою посилення захисту економіки від протиправних посягань Верховна Рада України 28 січня 1994 р. затвердила Закон "Про внесення змін і доповнень до Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів України

та Кодексу України про адміністративні правопорушення", відносно до якого було істотно розширено кримінальну відповідальність за протиправні дії у сфері економіки. Дослідження, проведені сектором вивчення причин злочинності Науково-дослідного інституту вивчення причин злочинності АПрН України, свідчать, що, на жаль, більшість з цих змін, які були внесені до КК згідно з цим Законом, не діють і дотепер. Так, зараз, не було встановлено за результатами проведеного нами дослідження, 66 % статей глави VI чинного КК України взагалі не застосовуються у практичній діяльності правоохоронних органів, і ця обставина значно звужує можливості кримінологічної профілактики господарських злочинів і сприяє їх вчиненню у сфері економіки.

Відповідно до названого Закону до глави VI КК була введена стаття 148³ "Шахрайство з фінансовими ресурсами". Об'єктивна сторона цієї статті – подання громадянином-підприємцем або засновником чи власником суб'єкта підприємницької діяльності, а також посадовою особою суб'єкта підприємницької діяльності заздалегідь завідомо неправдивої інформації державним органам, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків за відсутності ознак розкрадання.

Стаття 148⁵ містить дві частини. В ч. 2 цієї статті йдеться про ті ж дії, які перелічені у ч. 1, але якщо вони вчинені повторно або завдали великої матеріальної шкоди державі чи кредиту, тобто характеризується наявністю кваліфікуючої ознаки: повторності або великої матеріальної шкоди.

Офіційна статистика правоохоронних органів Харківської області свідчить, що протягом 1994 р. не було порушено жодної кримінальної справи за цією статтею. В 1995 р. – 2 за ч. 1 і 13 за ч. 2; в 1996 р. – 1 і 16; в 1997 р. – 8 і 42; в 1998 р. – 4 і 41; в 1999 р. – 2 і 35. Цікаві й офіційні дані про результати розслідування цих справ. До суду було направлено в 1996 р. 5 справ за ч. 2; в 1997 р. – 1 за ч. 1 і 6 за ч. 2; в 1998 р. – 1 і 27,

в 1999 р. - 10 за ч. 2. Більшість з порушених справ або були призупинені за ст. 206 КПК, або закриті на підставі ст. 7 (вислідок зміни обстановки). Це ще раз підкреслює, що систематична зміна чинного законодавства має негативні наслідки щодо діяльності органів слідства.

За офіційними статистичними даними, значна кількість справ зупиняється за ч. 1 ст. 206 (місцезнаходження обвинуваченого невідоме) або за ч. 3 ст. 296 (коли не встановлено особу, яка вчинила злочин). Тобто, треба розуміти, що хтось завдав значної шкоди державі на підставі завідомо неправдивих документів, а коли ми їх перевірили, то виявлялось, що особа не встановлена. Тому необхідно запровадити обов'язкову перевірку відповідними правоохоронними та державними контролюючими органами юридичної адреси і фактичного місцезнаходження кожного новоствореного підприємства та ідентифікацію засновників з метою усунення фактів, коли ніхто не знає, де шукати фізичну або юридичну особу, яка одержала кошти у вигляді кредитів і зникла.

Раніше була наведена офіційна статистика органів внутрішніх справ Харківської області. На жаль, в органах суду продовжується, як підкреслив Президент України на IV з'їзді суддів, дуже м'який підхід до тих осіб, які посягають на економічні устої держави¹. Це призводить до того, що основна частина осіб не буде покарана відповідно до тяжкості вчиненого злочину, а ще більше зовсім не понесе покарання.

На шпальтах преси наводяться думки, що це не тільки високолатентний злочин, а й такий злочин, який не може вчинятися без зацікавленості представників кредитно-фінансових установ, котрі повинні за своїми професійними обов'язками бути зацікавленими у поверненні виданих коштів і своєчасно перевіряти подані документи при видачі кредитів.

Вважаємо, що з метою оцінки ефективності діяльності тих чи інших органів по боротьбі з економічною

злочинністю найчастіше у вигляді звітного, директивного показника використовується один якийсь статистичний показник, що зовсім невірно, оскільки це призводить до того, що на практиці керівники зацікавлених служб пристосовуються до нього з метою поліпшення показників своєї діяльності. Тому для розробки критеріїв ефективності боротьби зі злочинністю в тих чи інших органах необхідно застосовувати систему показників, які б дали змогу точніше оцінити економічну злочинність. Зрозуміло, що розробка і застосування такої системи показників можливі, по-перше, при наявності досить достовірних даних, а по-друге – при чіткому обчисленні всіх узагальнюючих показників, що можуть бути проаналізовані детально в якомусь єдиному незалежному центрі, що знаходиться поза межами правоохоронних органів.

Банки мусять мати вичерпну інформацію про кожного клієнта. Але раніш наведені дані офіційної статистики органів внутрішніх справ Харківської області показують, що така інформація іноді відсутня. Необхідно вдосконалити функції кредитних комітетів банків та механізм прийняття рішення щодо кредитування. Крім того, доцільно створити єдину базу даних з метою оперативного розшуку злісних боржників (одержувачів кредитів), а також для встановлення місцезнаходження їх майна, щоб в подальшому не було прикладів, наведених на шпальтах засобів масової інформації. Так, в м. Києві за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого ст. 148⁵ КК України, було затримано Бондарева Е.Н., етапованого до м. Мелітополь, який у серпні 1997 р. був керівником фірми "Интерконтакт", котра одержала валютний кредит у розмірі 140 тис. доларів під заставу сільськогосподарської техніки. На думку слідства, Бондарев Е.Н. представив банківським працівникам документи, які не відповідали дійсності².

Таку базу даних доцільно створити при органах державної статистики в Україні, тобто поміняти всю систему, щоб органи державної статистики не просто збирали відо-

ності про основні показники, що характеризують роботу правоохоронних органів, а й могли б впливати на обґрунтування зміни методології розрахунку самих показників, підрахунок і аналіз їх з різних боків. Розумно, щоб цей центр був створений як самостійний структурний підрозділ Науково-дослідного інституту статистики Держкомстату України. Це, безперечно, сприятиме і створенню єдиного слідчого комітету з самостійним статутом, про що підкреслював у своєму виступі на IV з'їзді суддів Президент України.

Створення ж єдиного центру дало б можливість розробити єдину систему звітності, вдосконалити систему обліку способів учинення злочинів, контролювати призначення покарань за тотожні злочини, налагодити більш реальний облік збитку від аналогічних злочинних посягань та їх повернення. Все це необхідно для того, щоб дійсно реально боротися з таким видом злочинів, як шахрайство з фінансовими ресурсами.

---

¹ Див.: Судово-правова реформа: потрібні відчутні зрушення. Виступ Президента України Л.Д.Кучми на IУ з'їзді суддів України 15 грудня 1999 року // Урядовий кур'єр. – 1999. – 17 груд. – С. 3.

² Див.: Юридична практика України. – 2000. – № 7. – 17 лют.

В.М. Гаращук,
доцент Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого

КОНТРОЛЬ У КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ – ЗАСІБ БОРТЬБИ З ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

Останнім часом кредитно-фінансова сфера стала найбільш криміногенною. Ділки усіх калібрів обрали її "сферою своїх життєвих інтересів". Вони мають рацію. Адже саме тут можна "зробити великі гроші" за лічені дні,